

УДК 339.97:330.341.2:005.21 Людмила Сергіївна Ринейська, к.е.н., доцент
кафедри міжнародної економіки та маркетингу,
Полтавський національний технічний університет

Liudmyla Sergiivna Ryneyska
PhD, Associate Professor of International Economics
and marketing
Poltava National Technical University
named Yuri Kondratyuka

Інституційне середовище формування міжнародних стратегій
економічного розвитку в умовах глобалізації

**The institution environment of international strategies of economical
development forming under globalization**

У статті визначається сутність економічної стратегії. Спеціальна увага приділяється дослідженню інституційного середовища формування міжнародних стратегій економічного розвитку. При цьому міжнародні організації, транснаціональні корпорації, держави визначаються як головні складові цього середовища. Підкреслюється факт впливу цих інститутів на формування міжнародних стратегій економічного розвитку. Показані можливі шляхи формування міжнародних стратегій економічного розвитку.

In the article the essence of economical strategy is determined. Special attention to the institution environment of international strategy of economical development forming research is given. In this international organizations, transnational corporations, countries as main parts of this environment are determined. The fact of these institutions impact to international strategies of economical development forming is emphasized. The possible steps of economical development international strategies forming are shown.

Ключові слова: інституційне середовище міжнародних стратегій економічного розвитку, глобалізація, транснаціональні корпорації, міжнародні організації, держави

Key words: institution environment of international strategy of economical development, globalization, transnational corporations, international organizations, countries

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Розвиток всіх суб'єктів міжнародної економіки здійснюється відповідно економічним стратегіям. Формування міжнародних економічних стратегій є складним процесом, який залежить від багатьох факторів, у тому числі від значного впливу певних інститутів (під якими розуміються форми соціально-економічної та політичної діяльності людства). До цих інститутів належать держави, міжнародні організації, транснаціональні корпорації (ТНК). У зв'язку з цим дослідження інституційного середовища формування міжнародних економічних стратегій та його основних складових має значний науковий і практичний інтерес для розвитку світової економіки та міжнародних економічних відносин в умовах сучасної глобалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій за проблемою. Зарубіжні і вітчизняні вчені приділяють велику увагу дослідженню сучасної міжнародної економіки. Один із напрямів наукових досліджень пов'язаний із феноменом виникнення і розвитку транснаціональних корпорацій (ТНК), яких характеризують як типових суб'єктів економіки в умовах глобалізації. І.О. Пенська пояснює сутність функціонування ТНК, аналізує співпрацю міжнародних ТНК з Україною. Я. Шабліна та С. Вовк підкреслюють інноваційний характер діяльності ТНК, що пояснює їх високу конкурентоспроможність, а також зумовлює позитивний вплив на розвиток національних економік світу. Ще однією важливою темою наукових досліджень є функціонування міжнародних організацій, які охоплюють майже всі сфери економічної діяльності людства, у тому числі і фінансової. Так, В. Колосова та І. Іванова аналізують співробітництво України з міжнародними фінансовими

організаціями, його сучасний стан та перспективи розширення. О. Шаров розглядає відносини України з МВФ як важливий фактор національної економічної безпеки. Різновидом міжнародних організацій є регіональні інтеграційні угруповання, такі як Європейський Союз, НАФТА, АТЕС, АСЕАН тощо. Їх діяльність також має значний вплив на міжнародну економіку. Е. Сискос та К. Дарвіду аналізують потенціал зростання ЄС. О. Галенко та Л. Різва вивчають питання інтелектуалізації економічного розвитку ЄС. Г. Дугінець розглядає трансформацію зовнішньоторговельних потоків України у контексті реалізації асоціації з ЄС. Крім того, науковці активно аналізують економічний розвиток країн світу. Але, досліджуючи економічну діяльність окремих ТНК, міжнародних організацій та держав, вчені, як правило, не розглядають їх в якості інститутів, комплексна взаємодія яких значно впливає на формування міжнародних стратегій економічного розвитку. В результаті питання функціонування інституціонального середовища міжнародних стратегій економічного розвитку у науковій літературі не є достатньо дослідженим.

Метою статті є аналіз інституціонального середовища міжнародних стратегій економічного розвитку за допомогою дослідження діяльності його головних складових – транснаціональних корпорацій, міжнародних організацій та держав світу.

Виклад основного матеріалу. Сталий розвиток будь-якого якого суб'єкта економіки, наприклад держави, неможливий без ефективної економічної стратегії. Стратегія економічного розвитку (економічна стратегія) країни – це економічна політика уряду, розрахована на тривалий термін, спрямована на досягнення основної мети соціально-економічного розвитку. Економічна стратегія містить довгострокові, найпринциповіші, найважливіші установки, плани, наміри уряду стосовно виробництва, надходжень і витрат бюджету, податків, капіталовкладень, цін, соціального захисту населення [1, с. 11].

Але національні економіки не можуть функціонувати ізольовано від зовнішнього середовища. В умовах глобалізації вплив міжнародного середовища на економічний розвиток країн постійно збільшується,

здійснюється зближення суб'єктів економіки та їх національних стратегій. Отже, через відкритість національних економік та їх активну інтеграцію у світовий економічний простір, національні стратегії водночас є міжнародними стратегіями [1, с. 19].

Крім держав, стратегії економічного розвитку розробляють і міжнародні корпорації, міжнародні організації, регіональні інтеграційні угруповання та інші суб'єктів світової економіки.

Формування міжнародних стратегій розвитку суб'єктів економіки залежить від багатьох факторів: від їхнього економічного та науково-технічного потенціалу, ступеня інтегрованості у світовий економічний простір, місця у міжнародному поділі праці, конкурентоспроможності на міжнародних ринках, а також від впливу тих суб'єктів економіки, які демонструють найвищі показники у міжнародній економічній діяльності. Цих найбільш значимих для розвитку міжнародної економіки суб'єктів можна назвати інститутами (у даному випадку цей термін характеризує форми суспільно-економічної та політичної діяльності людства). До них відносяться найбільші ТНК світу, міжнародні організації (у тому числі регіональні інтеграційні угруповання) та країни-лідери міжнародної економіки. Завдяки величезному економічному потенціалу, науково-технологічному лідерству, надзвичайно високому рівню конкурентоспроможності ці інститути мають можливість здійснювати реальний вплив на міжнародну економіку, на прийняття принципово важливих рішень щодо її функціонування, створюючи, таким чином, інституційне середовище формування міжнародних стратегій економічного розвитку.

Велику роль у формуванні економічних стратегій відіграють ТНК – типові суб'єкти глобальної економіки. Ідея заснування цих корпорацій передбачала організацію бізнесу за допомогою розгортання широкої мережі філій та дочірніх підприємств у різних державах світу. Таким чином вирішувалась проблема ефективного вкладання інвестицій в економіку країн з найбільш сприятливим інвестиційним кліматом, дешевою сировиною, робочою силою і одержання завдяки цьому надприбутків. Тому 40% вартості майна 100

найбільших ТНК світу перебуває за межами країни їх походження. Обсяг випуску всіх закордонних філій ТНК США дорівнює обсягу матеріального виробництва в самих США, інколи філії американських ТНК за кордоном називають «другою економікою США». Тільки один гігантський американський конгломерат General Electric має більше активів за кордоном, ніж будь-яка інша нефінансова фірма в світі – понад 500 млрд. дол. Іноземні активи компанії складають 70% від її загальних активів [2, с. 117-118].

Важливою особливістю ТНК є інноваційна спрямованість їх діяльності. Недарма їх називають ядром інновацій. Більшість ТНК розміщуються у промислово-розвинутих країнах і є рушійною силою розвитку і підвищення конкурентоспроможності їх економіки [3, с. 23]. Близько 75-80% загальносвітового обсягу наукових досліджень і розробок здійснюється в рамках ТНК, вони контролюють приблизно 4/5 патентів і ліцензій на нову техніку та технології. Корпорації спеціалізуються на інноваційному виробництві. Так, 500 найбільших ТНК реалізують 80% усієї продукції електроніки і хімії, 95% – фармацевтики, 76% – продукції машинобудування. Виробництво інноваційної продукції зумовило надзвичайно високий рівень конкурентоспроможності ТНК на міжнародних ринках. В результаті збільшення кількості транснаціональних корпорацій та активізації їх діяльності сьогодні вони охопили найбільш прибуткові сфери економіки і майже всі країни світу. Цей факт пояснює значний вплив ТНК на розвиток економіки окремих держав, регіонів і світу в цілому [2, с. 116-117; 4, с. 239] .

Необхідно підкреслити, що у промислово-розвинутих країнах ТНК виробляють 25% промислової продукції, а в країнах, що розвиваються – близько 50% і більше, наприклад, у Пуерто-Ріко 80% промислової продукції виробляється на дочірніх підприємствах американських ТНК [2, с. 117]. Вплив ТНК на національну економіку може бути позитивним: корпорації, розгортаючи виробництво, створюють нові робочі місця, сприяють зростанню добробуту населення; впроваджують інноваційні технології у виробництво, що підвищує його ефективність; внаслідок цього активізується економічний

розвиток всієї країни, зростає її конкурентоспроможність у світовій економіці. І в той же час вплив ТНК на економічний стан приймаючих країн, особливо із слабкою економікою, може бути і негативним: надмірна експлуатація місцевого населення, низька заробітна плата для них; запровадження несправедливої конкуренції по відношенню до місцевих виробників, яка часто призводить до банкрутства підприємств або цілих галузей місцевої економіки; жорстке лобіювання в урядових органах приймаючої країни законопроектів, які б сприяли діяльності ТНК, але були би не вигідними для держави тощо. Необхідно визнати: позитивний або негативний, але значний вплив ТНК на економіку інших країн має місце, і цей вплив враховується при формуванні стратегій економічного розвитку як окремих держав, так економічних відносин між ними. Завдяки цьому транснаціональні корпорації є важливим елементом інституційного середовища формування міжнародних стратегій економічного розвитку.

Значний вплив на розвиток сучасної економіки справляють також міжнародні організації, особливо економічного характеру. Широке розповсюдження цих організацій почалося після Другої світової війни, а їх головною метою стало сприяння розвитку міжнародної економіки. Використовуючи глобальні тенденції щодо більш тісної співпраці суб'єктів економіки, міжнародні міждержавні економічні організації залучають в якості своїх членів різні країни та їх об'єднаними зусиллями намагаються розв'язати проблеми у певних галузях національних економік, наприклад, у міжнародній торгівлі (СОТ), у розвитку атомної енергетики у мирних цілях (МАГАТЕ), у промисловому розвитку (ЮНІДО), у розвитку сільського господарства та покращення харчування населення (ФАО) тощо. Але здійснення економічних проектів та реформ потребує значних коштів. Це зумовлює особливий статус фінансових міжнародних організацій, у тому числі МВФ. Україна як член МВФ вирішила багато економічних проблем за допомогою цієї організації. При цьому, якщо Україна на початку співпраці з МВФ протягом 1994 – 1995 рр. отримала тільки 763,1 млн. дол. США, то у березні 2015 р. для неї вже була відкрита чотирьохрічна програма “Extended Fund Facility” (EFF) загальним

обсягом близько 17,25 млрд. дол. США [5, с. 334]. Активізація відносин держав з міжнародними фінансовими організаціями, збільшення обсягів залучених ресурсів та ефективності їх використання значною мірою сприяє зміцненню інституційної платформи співробітництва, розвитку національної економіки, участі у міжнародних інтеграційних процесах [6, с. 69]. Таким чином, міжнародні економічні організації, тісно співпрацюючи із країнами світу, сприяючи розвитку їх національних економік, є одним із основних інститутів, що впливають на формування міжнародних економічних стратегій.

Різновидом міжнародних організацій є регіональні інтеграційні угруповання держав. Їх виникненню і поширенню також сприяли глобальні тенденції, які зумовили більш тісний ніж раніше зв'язок між суб'єктами економіки та активізували їх співробітництво. Крім того, створення таких об'єднань – це своєрідна відповідь держав окремого регіону на посилення конкуренції у світовому економічному просторі.

До найбільших регіональних інтеграційних угруповань світу відносяться:

- Північноамериканська угода про вільну торгівлю – НАФТА (North American Free Trade Agreement – NAFTA);
- Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС) (Asian-Pacific Economic Co-operation – APEC);
- Асоціація держав Південно-Східної Азії – АСЕАН (Association of South-East Asian Nations – ASEAN);
- Європейський Союз – ЄС (European Union – EU).

Головною метою цих регіональних інтеграційних угруповань є сприяння економічному зростанню країн-членів. При цьому Європейський Союз відповідно до Маастріхтської угоди 1992 р. (увійшла в дію у 1993 р.) передбачає не тільки економічний союз, який до цього вже сформувався, але й валютний і політичний союз. Зважаючи на те, що стратегічним пріоритетом зовнішньоекономічної політики України є євроінтеграція, доцільно дослідити інтеграційні угруповання на прикладі саме Європейського Союзу.

ЄС є найбільш важливим регіональним економічним і політичним інтеграційним об'єднанням у Європі. Сьогодні це також перша економіка в світі, що стала лідером по ВВП, міжнародній торгівлі (35%), глобальним прямим іноземним інвестиціям (50%), охороні навколишнього середовища. У 28 країнах ЄС проживає 7,3% світового населення (510 млн. осіб в 2016 р.). Маючи 12% робочої сили світу, у Європі за останні 20 років було вироблено близько чверті світового ВВП. Держави-члени ЄС дотримуються політики «відкритої економіки», перебувають у тісному взаємозв'язку з усіма країнами світу [7, с. 387-388]. А для 80 країн Європейський Союз став найважливішим торговим партнером. Зокрема, Євросоюз активно торгує з країнами, що розвиваються, імпортуючи звідти більше, ніж США, Канада, Японія та Китай разом узяті. В свою чергу, українські експортери та імпортери з початком дії зони вільної торгівлі з Євросоюзом отримали змогу ще активніше інтегруватися у світові торговельні потоки та європейські виробничі мережі [8, с. 318]. Експорт товарів з ЄС у США становить близько 310 млрд. євро (2014 р.), а експорт послуг – 160 млрд. євро (2013 р.). Також у 2013 р. США були провідним інвестором в ЄС з 1,650 млрд. євро накопичених інвестицій. Провідна позиція ЄС у світовій економіці може бути забезпечена найближчими роками за рахунок розширення зовнішньої торгівлі та напрямків інвестування, створення зони вільної торгівлі з Канадою і США (Трансатлантичного торговельного та інвестиційного партнерства – ТТІР) [7, с. 389].

Для того, щоб зміцнити свої позиції на світовому ринку, ЄС у XXI ст. прагне реалізувати стратегію економічного розвитку, засновану на положеннях «Лісабонської стратегії» (2000 – 2010 рр.) і нової європейської стратегічної політики розвитку «Європа 2020» на період 2010 – 2020 рр. [7, с. 388].

Одним із стратегічних завдань економічного розвитку Європи є підвищення конкурентоспроможності європейської продукції в умовах бурхливого науково-технічного прогресу і конкуренції з ТНК, які стали глобальними інноваторами і виробниками інноваційної продукції. З цією метою

відбувається прискорена інтелектуалізація економіки Євросоюзу, створюється так звана «економіка знань» у державах-членах ЄС [9, с. 11].

Аналіз діяльності Європейського Союзу, його місця і ролі у світовій економіці дозволяє дійти висновку, що регіональне інтеграційне угруповання також може бути важливим інститутом, що впливає на формування міжнародних стратегій економічного розвитку.

Отже, з другої половини ХХ ст. внаслідок розвитку глобальних тенденцій в економіці почали створюватися і активно розвиватися такі наднаціональні структури як транснаціональні корпорації, міжнародні економічні організації і регіональні інтеграційні угруповання. І якщо раніше головними суб'єктами міжнародної економіки були безпосередньо держави, то тепер, новостворені наднаціональні структури почали здійснювати свій тиск на держави, обмежуючи їх функції регулювання внутрішньої і зовнішньої національної економіки.

Це призвело до трансформації інституту держави в умовах глобалізації. Урядові структури окремих країн, поступаючись своїми функціями, змушені погоджуватися як на вимоги міжнародних організацій, щоб отримати кредити (наприклад, від МВФ) або підтримку в організації зовнішньої торгівлі від СОТ, так і на вимоги міжнародних корпорацій для отримання від них іноземних інвестицій тощо. Найбільш уразливими у цьому відношенні є країни, що мають проблеми економічного розвитку.

Але, демонструючи досить агресивну політику щодо окремих держав та їх національних економік, наднаціональні структури зацікавлені у сильному інституті держави в цілому. Це пояснюється тим, що наднаціональні структури, які беруть на себе все більше регулюючих функцій у світовій економіці, реалізують свою діяльність, використовуючи елементи саме державного управління, такі, як податкову, кредитну, митну політику, механізм регулювання цін, встановлення режиму для іноземних інвесторів тощо. На внутрішньому рівні держава виступає як гарант соціально-економічної стабільності, здійснюючи ефективний розвиток національної економіки, збільшуючи добробут своїх громадян. А створення такої стабільності має дуже

велике значення як складової сприятливого інвестиційного клімату країни. Крім того, формується і міцніє механізм співробітництва держави і наддержавних структур. Це, насамперед, міжурядові міжнародні організації і неформальні об'єднання провідних держав (наприклад, регулярні наради «Великої сімки», на яких обговорюються проблеми сучасної економіки і розглядаються можливі рішення щодо їх розв'язання) тощо [1, с. 61]. Перелічені факти свідчать, що навіть в умовах сучасної глобалізації держави світу, особливо найбільш економічно розвинуті, є одними з основних суб'єктів світової економіки, які здійснюють реальний вплив на її розвиток. Тому інститут держави є важливою складовою інституційного середовища формування міжнародних стратегій економічного розвитку.

Висновки та пропозиції. Отже, досвід міжнародної економіки свідчить:

- сталий розвиток суб'єктів міжнародної економіки потребує розроблення ефективної економічної стратегії;

- формування міжнародної економічної стратегії залежить від багатьох факторів, у тому числі від діяльності таких політичних і соціально-економічних інститутів, які здійснюють реальний вплив на світову економіку та беруть участь у прийнятті принципово важливих рішень щодо її розвитку. До таких інститутів відносяться держави, міжнародні організації, транснаціональні корпорації, які і створюють інституційне середовище формування міжнародних економічних стратегій;

- переважна кількість існуючих сьогодні транснаціональних корпорацій та міжнародних економічних організацій виникли внаслідок зародження і значного поширення з середини ХХ ст. глобальних тенденцій в економіці, що сприяло її значній активізації і виведення її на якісно новий рівень;

- транснаціональні корпорації, які створювались для організації міжнародного бізнесу за допомогою розгортання широкої мережі філій у різних країнах світу, стали типовими суб'єктами сучасної глобальної економіки. Завдяки впровадженню у виробництво технологічних інновацій та максимальній інтеграції у світовий економічний простір ТНК охопили своєю

діяльністю інноваційні сфери економіки та майже всі країни світу. Це зумовило їх надзвичайно високу конкурентоспроможність, сприяло перетворенню ТНК на важливий інститут міжнародної економіки, який здійснює вплив на формування міжнародних економічних стратегій;

– міжнародні економічні організації були засновані з метою сприяння розвитку міжнародної економіки, вирішення проблем функціонування її окремих галузей. Реалізація цієї мети надає їм можливість впливати на економіку різних країн і регіонів, у тому числі на формування їх міжнародної економічної стратегії;

– регіональні інтеграційні угруповання, як різновид міжнародних організацій, об'єднуючи країни окремих регіонів світу, також здійснюють реальний вплив на формування їх економічних стратегій;

– держави сьогодні знаходяться під тиском наднаціональних структур, у тому числі ТНК та міжнародних організацій. Але враховуючи, що ці структури, реалізують свою діяльність, використовуючи елементи саме державного управління, а також формується і міцніє механізм співробітництва держави і наддержавних структур, передові держави зберігають свої позиції серед основних суб'єктів світової економіки, а інститут держави є важливою складовою інституційного середовища формування міжнародних стратегій економічного розвитку;

– держави, міжнародні організації та ТНК у своїй діяльності взаємопов'язані та взаємозалежні, тому необхідно комплексно розглядати їх вплив на процес формування міжнародних економічних стратегій.

Зважаючи на багаточисельність факторів, від яких залежить формування міжнародних економічних стратегій, а також складність та багатоаспектність впливу на цей процес елементів його інституційного середовища, доцільно надати **пропозиції** щодо основних вимог розроблення або корегування таких стратегій для окремої держави (у тому числі України, яка активно інтегрує в глобальне господарство):

– в умовах глобалізації національна економіка країни повинна бути відкритою, тобто інтегрованою у світовий економічний простір. Так, для України, стратегічною метою є євроінтеграція;

– необхідно уважно вивчити внутрішній потенціал країни (ресурсний, фінансовий, науково-технологічний, трудовий тощо), а також її політичний та соціально-економічний стан;

– визначити пріоритети свого економічного розвитку;

– створити сприятливий інвестиційний клімат для іноземних інвесторів;

– дослідити сучасний стан інституційного середовища формування міжнародних економічних стратегій у цілому та його основних складових зокрема;

– активізувати участь у роботі міжнародних економічних організацій;

– налагодити співробітництво з іноземними ТНК, виходячи із пріоритетів розвитку національної економіки;

– розширити співробітництво з різними державами світу, урізноманітнити його форми (брати участь у виробничих кластерах, транскордонному співробітництві, а українські експортери та імпортери з початком дії зони вільної торгівлі з Євросоюзом отримали змогу ще активніше інтегруватися у світові торговельні потоки та європейські виробничі мережі тощо);

– організувати економічну безпеку країни.

Таким чином, знання інституційного середовища формування міжнародних стратегій економічного розвитку, комплексний аналіз взаємодії його основних інститутів сприятиме розробленню міжнародної економічної стратегії державами та іншими суб'єктами світової економіки та підвищенню ефективності їхньої діяльності.

Література

1. Козак Ю.Г. Міжнародні стратегії економічного розвитку / Ю.Г. Козак, Ю.І. Єхануров, В.В. Ковалевський. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 353 с.

2. Пенська І.О. Особливості впливу ТНК на економічний розвиток України / І.О. Пенська // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2015. – № 3. – С. 114 – 124.
3. Шабліна Я.В. Транснаціональні корпорації – ядро інноваційного розвитку національної економіки / Я.В. Шабліна // Проблеми науки. – 2009. – № 8. – С. 22 – 29.
4. Вовк С. Інтернаціоналізація інноваційної діяльності ТНК / С. Вовк// Журнал європейської економіки. – 2017. – Т. 16. – № 2. – С. 224 – 240.
5. Шаров О. Відносини України з МВФ як важливий фактор національної економічної безпеки / О. Шаров // Журнал європейської економіки. – 2017. – Т. 16. – № 3. – С. 330 – 351.
6. Колосова В.П. Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями: сучасний стан та перспективи розширення / В.П. Колосова, І.М. Іванова // Фінанси України. – 2014. – № 11. – С. 33 – 47.
7. Сискос Е. Потенціал зростання ЄС та компенсація Brexit. Чи є приєднання України прийнятним варіантом? / Е. Сискос, К. Дарвіду// Журнал європейської економіки. – 2016. – Т. 15. – № 4. – С. 386 – 406.
8. Дугінець Г. Трансформація зовнішньоторговельних потоків України у контексті реалізації асоціації з ЄС /Г. Дугінець// Журнал європейської економіки. – 2017. – Т. 16. – № 3. – С. 317 – 329.
9. Галенко О.М. Еволюція інтелектуалізації економічного розвитку ЄС / О.М. Галенко, Л.А. Різва // Економіка та держава. – 2017. – № 8. – С. 9 – 11.
10. Куцик П. Інтеграція економіки України в глобальне господарство: проблеми та перспективи / П. Куцик, О. Ковтун, Г. Башнянин, В. Шевчук // Економіст. – 2017. – № 2. – С. 11 – 19.

References

1. Kozak, Yu.G. Yekhanurov, Yu.I. and Kovalevsky V.V. (2009), Mizhnarodni stratehii ekonomichnoho rozvytku [International strategies of economical development], Tsentr navchal'noi literatury, Kyiv, Ukraine.

2. Pyenska, I.A. (2015), “Features of TNCs’ influence on economic development of Ukraine”, *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, vol. 3, pp. 114–124.
3. Shablina, Ya.V. (2009), “Transnational corporations are the centres of the innovative development of the national economy”, *Problemy nauky*, vol. 8, pp. 22 – 29.
4. Vovk, S. (2017), “Internationalization of TNCs innovation activities”, *Zhurnal ievropejs'koi ekonomiky*, vol. 16, part 2, pp. 224 – 240.
5. Sharov, O. (2017), “Ukraine's relations with the IMF as an important factor of national economic security”, *Zhurnal evropejs'koi ekonomiky*, vol. 16, no 3, pp. 330 – 351.
6. Kolosova, V.P. and Ivanova, I.N. (2014), “Cooperation of Ukraine with international financial organizations: current situation and prospects of expansion”, *Finansy Ukrainy*, vol. 11, pp. 33–47.
7. Syskos, E. and Darvidu, K. (2016), “EU growth potential and compensation of Brexit. Is the joining of Ukraine an acceptable choice?”, *Zhurnal ievropejs'koi ekonomiky*, vol. 15, no 4, pp. 386 – 406.
8. Duginets, G. (2017), “Transformation of Ukrainian foreign trade flows in the context of Ukraine-EU association”, *Zhurnal ievropejs'koi ekonomiky*, vol. 16, no 3, pp. 317 – 329.
9. Galenko, O.M. and Rizva, L.A. (2017), “The evolution of the intellectualization of the EU economic development”, *Ekonomika ta derzhava*, vol. 8, pp. 9 – 11.
10. Kutzyk, P. Kovtun, O. Bashnyanyn, G. and Shevchuk, V. (2017), “Integration of Ukraine into the global economy: problems and prospects”, *Ekonomist*, vol. 2, pp. 11–19.